

Vom Zörgiebel Ein Kapitel vom guten Geschmack

Gesprochen am 14. Juni

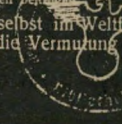
Zörgiebel und Schober — zwei ragende Firne republikanischer Welten, und zwischen beiden, voll Aussicht, die Lage der Sozialdemokratie. Wir wollen uns in ihr zu orientieren versuchen.

Also sprach Zörgiebel: Eine besondere Technik des Straßen- oder Barrikadenkampfes gibt es nicht und die Taktik, Barrikaden zu bekämpfen, ist die denkbar einfachste. Wir haben zuerst versucht, unter Anwendung ungefährlicher Mittel die Demonstranten zu zerstreuen und es gelang tatsächlich zum großen Teil. Wasser wirkt ja bekanntlich auf Tobende stets beruhigend, und unsere fahrbaren Spritzgeräthe, die an jeden Hydranten anzuschließen sind, verfehlen ihre Wirkung nicht. Wenn wir zum Gummiknüppel und schließlich zur Waffe greifen mußten, so lag dies an der Hartnäckigkeit der Demonstranten.

Die Barrikaden dachten wir in der Hauptsache mit Panzerwagen zu durchbrechen, doch erwies sich dies als langwierig. Es gelang auch stets den Sturmangriffen unserer Beamten, sie im Schützengraben ausschwärmen, die Barrikaden auseinander zu reißen und die Kommunistentruppe auseinander zu jagen. — Natürlich hatten wir mit derartigen Kämpfen nicht gerechnet und uns lediglich auf Abwehrmaßnahmen zur Vertreibung von Demonstrationszügen eingerichtet. Aber unsere Schutzpolizei war auf dem Posten.

Ich gebe der Hoffnung Ausdruck, daß sich durch das energische Durchgreifen der Polizei am 1. Mai in Zukunft ernstere Zusammenstöße vermeiden lassen. — Besonders dank muß ich meinen opfermütigen Schutzpolizisten aussprechen, von denen Offiziere und Mannschaften unter Einsatz ihres Lebens in gleicher Weise zu der Uferdrückung oder Maffei-Demonstration ihr Teil beitrugen.

Man würde ja selbst im Weltfrieden der neuen Freiheit nicht auf die Vermutung kommen, daß der

המרכז אירופאית מהווה רק תחנת-ניסויים להשמדת ה"תרבות כולה, ועל כן הזהיר מפני העולם המפלצתי אשר עומד להיווצר. עולם שהתרבות מהווה עבורו אדירוק גולם ענק, שעליו מטל למלא פונקציות ייצוריות, שעה שבינו לבין תרבות-אמת כל דימוין הוא מיקרי בהולט.

לכן לא חסך קראוס את חיצי ליגולו מכל הנסיונות התרבותיים שנעשו בחינה בראשית המאה, ומיקד את ליגולו בתיאור התופעות שליוו את גיוונה וכליזנה של התרבות המרכז-אירופאית.

קראוס בחר, בסוף 1911, למנוע השתתפות ארחים בעיתונו, ושב וציין את גאוותו על כך שדי פאקל הוא עיתון "שלא נוסד להשביע את רצון קראוס" אותה עת ביקש קראוס מקראוס שיחדלו לשלוח לו כתבי-יד, ספרים-ליבריות וגיווי-עיתונות לתשומת-ליבו (קר) אם היה בעל הכושר הנדיר להרכיב תמונה חברתית מגיווי-עיתונות). הוא כמל חש בסרגדיה הקרבה ובה לעולם, ועל כן הסתגר בדליית האמת של עיתונו, והגדיר את תפקידו ברורות, "באשר חשה התרבות כקצה הקרב ובא, היא קוראת לכהן-הווידיים שלה..."

ד. "הימים האחרונים של האנושות"

כך חי קארל קראוס וכתב, תוך את הסאטירה כלי-נשק במאבק על פני התרבות. ב-1910 הוא החל מופיע בערבי קריאה-פומבית של הסאטירות והשירה שלו, ור הגביר את השפעתו בתוגים הנארים של אותה תקופה. אלא שטרם נולד האטייריקון שיש בכוחו למנוע את פרוץ המילחמה הבאה, וכך, למרות הצלחתו, פרצה לה המילחמה העולמית הראשונה.

כמה חודשים אחרי שפרצה, פירסם קראוס את מאמרו "בשעה הגדולה הזאת..." מאמר שהוא משא סאטירי על גדולתה ועוצמתה הרוחנית של המילחמה (פרט מעניין הוא כי ב-1924, במלאת 10 שנים לפרוץ המילחמה, כתב קראוס מאמר אחר, תחת הכותרת "בשעה עלובה זאת..." ובו הספיד את השעות הגדולות, תוך שהוא מאחל, בסארקאזם, לשעות הגדולות שתשבנה).

את מרבית תקופת מילחמת-העולם בילה קראוס ב"כתיבת מחזה ענק (אולי המחזה רבי-הכמות ביותר ש"נכתב אי-פעם), "הימים האחרונים של האנושות", מחזה שקראוס האמין כי הוא מהווה את "הארוץ המאוונה לתרבות הקץ של התבל". במחזהו התאמץ קראוס להוקיע את הברית-הקדושה שנקרמה בין כוחות-השחור של הפוליטיקאים, העיתונות והתעשייה.

הימים האחרונים של האנושות הוא דראמה מאמץ-חית בה (800 עמודים, כאשר רק רשמית המשתתפים בה מקיפה 13 עמודים. כאשר נתקש קראוס להסביר את מטרת מחזהו, הוא נטל מישפט משל פון-קלאוזוביץ, ואמר בפאראפראזה: "...המחזה מהווה המשך לכתיבה המאמירית שלי באמצעים אחרים..." ואכן, במחזה 209 תמונות, ביניהן מאמרי-מערכת רבים, נאמיי-מילחמה, וקטלוג קפדני של כל פישעי האנושות, כפי שאלה מצטיירים בעיניו של קראוס.

כותרת-המישנה של המחזה היא "חלום בלחות", והוא פתח בקולותיהם של מוכרי-עיתונים הצורחים מאמרי-יבחה ומסתתים בקולו של האלוהים. המחזה מתמסר ללא כחל ושרק לתפקידה של העיתונות בליבו המילחמתי, והוא כותב באחת התמונות: "אויזה סיכוי יש לשלום, מול מאמרי-מערכת המסורף למילחמה?... קראוס, שהבין גם את המרכיב הכלכלי שקיים במילחמה הסיק,

משמעותית בתיאטרון האירופאי באותה עת, ערך רסי-טאלים של יצירותיו ברחבי אירופה, ותרם מרעיונות התיאטרון שלו למחזאי צעיר בשם ברטולד ברכט. קראוס לא חסך שיבטו מתיאטרונו של ריינהארט, וכתב עליו: "התיאטרון הן אמיתות ומעל לכל ספק, ואילו השחקנים עשויים מקרפון."

למרות היותו, באותה עת מעין אפיפיור של תרבות, שב והזוהר קראוס במהלכן של שנות העשרים את העיתונות, האשים אותה בגידולו של אדולף היטלר, וזכה את התפרורת אשיות האנושות.

כל שהוא חשש מפניו, התגשם בראשית שנות ה-30'. לכן מיעט קראוס לפרסם את גיליונות די פאקל, ואפילו הביע, בשל תורת-הגזע של היטלר, חרטה על שצוב בשעתו את היהדות. שנת 33' שנת עלייתו של היטלר לשלטון, תוארה בסיפור ליל ולפורגים השלישי אשר נפתח במילים: "איני יכול לחשוב על משהו שיתן לימך על היטלר..." אלא שהספר ליל ולפורגים השלישי לא ראה-אור בחייו של קארל קראוס, למרות היותו חוזר-אפוקליפטי הודן באדולף היטלר ובהיטלריזם, המושחת על תיעוד-אנתטי של שנת 1933.

אלא שלמראה עליית היטלר לשלטון הגיע קראוס למסקנות כי, "הכוח אינו יכול לשמש נשוא למאמרים, כפי שפירח אינו יכול לשמש נשוא לסאטירה". על כן פירסם באותה שנה רק חוברת אחת של די פאקל, ובעמוד האחרון הופיע שיר משל עצמו, בו בשר כי גור על עצמו תענית כתיבה. כעבור שנתיים וחצי מת קארל קראוס.

כיום ניתן למצוא, ב-37 כרכי די פאקל, את התיאור ההיסטורי הקפדני של חברה העוברת תהליך של גיוון והתכווצות, משיאי-ההילה ועד לעימקי-התהבמות, תוך השתקפות מתמדת של הפילולוגיה העיתונאית, המשמשת כביצת-ניקוז לניגוץ הפוליטיקה, ביצת המתחפשת לנטי-כה וטרענת לכתר של הניגוץ ויושר, ומתעלמת מצעם היותה שריה בתהליך גובר והולך של השתעבדות לקלישאות-פוליטיות, הקשורות לגופים המפרסמים את המודעות ומממנים את העיתונות, המייצגת את דעות אותם גופים.

חייו של קארל קראוס הוקדשו למאבק בקלישאת הלשונית של העיתונות, ובאידיאולוגיה המסתתרת אחריה.

ביקורת-הסיפורת בארץ לא נטתה חסד לזיכרו של קארל קראוס, בתואנה שהתנצר והתכחש לערכי היהדות. האחד שהרג מתוך אהבתו קשר של שתיקה היה פרופסור ברוך קורצווייל, אשר במאמרו, "שינאת עצמו בסיפורת היהודים", בספר סיפורתנו החדשה — המשך או מהפיכה? הישווה את קארל קראוס, מבחינת הדחפים התרבותיים שלו, ליה. ברנר, דיעה שהביעה עליו תרשמת גדולה, שקשה למקטרגים להפריסה.

עמדת-המוצא של פרופסור קורצווייל היא, שקארל קראוס ניסה לפסל לעצמו נתיב עצמאי לערכי-היהדות, דרך הריקבון של היהדות המודרנית המתבסלת. וכי הוא היה בבחינת דו-קישט מודרני, אישי-יעוד ולוחם-צדק, שניהל בהתמדה קרבות-ניסוגה בין היהדות השוקעת לבין התרבות האירופאית, שמאוחר יותר הקיאה את היהדות מקרבה לכיבשנים.

מצער עד מאד שבמדינת-ישראל, 40 שנה אחרי מות קארל קראוס, מנדים שריד טיטאני זה של תרבות יהודית ממרכז-אירופה החרבה, מעלימים את זיכרו, והופכים כמה פלגיאטורים של סאטירה הוגרית לניכסי-צאן-ברזל של חברה שלמה.

חוחמת נאציית (למטה) על מאמר קראוס

במקום אחר: "העיר כית-להם שבארצות-הברית מתקנת היום את המישנה שנעשה לפני 1900 שנה. כבית-להם זו מצוייה תעשיית קני-התחתים של ארצות-הברית..." ובמקום אחר במחזה ממציא קראוס את הסיסמה שהופיעה בסיפורת המילחמה פעמים אינספור: "ברך את ה"אלהים — והעבר את התחמשת!"

הדמות המרכזית שבמחזה היא סאטיריקן, אשר טרען באחת התמונות כי, "הפטריוטיזם שלי שונה מזה של הפטריוטים" בכך, שאני איני מוכן להתיר לסאטיריקנים של ארצות-האויב לבצע את מלאכת, ועל כן אני מציע לסאטיריקנים הבריתיים להתרכז בריקבון של ארצם ולא להתערב בריקבון של ארצי..."

ה. "ליל ולפורגים השלישי"

במצוית שנות העשרים הגיע קארל קראוס לשיא תהילתו. הוא היה בוינה מרכז החיים הרוחניים. ובימי המישטר הסוציאלי-דמוקרטי זכה להילחם את מילחמתו בעיתונות, ואפילו לנצח בכמה מילחמות. אותה עת היה קראוס מרעמד, מיספר פעמים, לקבלת פרס נובל לסיפורת.

בשל ערבי הסאטירה והשירה שלו היה קראוס לדמות

- הם אדוני העיתונות, בעלי-הבורסה, ועכשיו הם רכשו את תת-ההכרה.
- משימתה של העיתונות היא להפיץ את האני-טלקט, ובה-בשעה להשמיד את יכולת הקליטה שלך.
- בראשית היה עותק-לביקורת, והאדם קיבלו מהמוציא-לאור, ואז הוא חיבר את הביקורת וכתב ספר שהמוציא-לאור קיבלו ושלחו לביקורת אצל אדם אחר בעותק-לביקורת, וכך באה לעולם הסיפורת-המודרנית.
- כאשר אני מסתפר, אני חושש שהספר יקצץ גם כמה ממחשבותי.
- חלמתי שאני מת עבור מולדתי. גם הקברן היה שם, כשהוא מושיט את ידו לנדבה לעברי.
- לאומנות היא עבותות של אהבה שאני כבול בהם למטומטמים של ארצי.
- אם אני מברך מישהו — הרי אני עושה זאת רק על מנת להחזיר לו מייד את ברכתו.
- אסור לכתוב סאטירה שהצנזור מסוגל להבין אותה.
- אלוהים, סלח להם, הם יודעים בדיוק מה שהם עושים.
- רפואה: כספך וחייד!
- משמעות הדמוקרטיה היא הזכות הבלעדית השמורה לך להיות עבד של זה שבחרת בו.
- דת, מוסר ופטריוטיזם הם תחושות אשר מת-גלות רק בשעת כעס גדול.
- תופתעו לדעת עד כמה קשה לעיתים לתרגם פעולה למחשבה.

אפוריזמים

קארל קראוס כתב אלפי אפוריזמים (מיכתמים), שזיכו אותו במתיטין רב. על האפוריזמים שלו הוא כתב: "אפוריזם אינו חייב להיות אמת, עליו לכבוש את האמת..."

